# СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ ЛІНЧУВАННЯ

## I

Отже, великий штат Міссурі так осоромився! Кілька його синів приєдналися до лінчувальників, а ганьба впала на всіх нас. Тепер усі вважатимуть і називатимуть нас тільки "лінчувальниками". Бо люди не звикли довго думати, вони цього ніколи не роблять, а схильні узагальнювати з одного єдиного факту. Вони не скажуть: "Міссурійці вісімдесят років робили все можливе, щоб їх поважали як доброчесних громадян; а ота сотня лінчувальників десь з околиці штату – то виродки". Ні, ота правдива думка і в голову їм не прийде; вони зроблять висновок з одного-двох якихось нетипових фактів і скажуть: "Міссурійці – це лінчувальники!" Люди не вміють роздумувати, вони не мають ні логіки, ні відчуття пропорційності. Цифри для них нічого не значать, вони ні про що їм не кажуть, ні про віщо не нагадують. Вони можуть, наприклад, твердити, що в Китаї ось-ось запанує християнська віра, бо щодня ж аж дев’ятеро китайців приймають віру Христову, а про те й не подумають, що там щодня народжується тридцять три тисячі людей поганської віри, отже, ця їхня аргументація нічого не варта. Люди скажуть: "В них там сто лінчувальників, отже, всі міссурійці – лінчувальники". І той факт, що два з половиною мільйони міссурійців не належать до лінчувальників, зовсім не змінить їхньої думки.

## II

О Міссурі!

Трагедія сталася біля Пірс-сіті, на південно-західній околиці штату. В неділю, після полудня молода біла жінка вийшла одна з церкви, і незабаром її знайшли вбитою. Так, там є церкви; у мій час віра на Півдні була глибша, більш розповсюджена, ніж на Півночі, і до того ж, як мені здається, була щиріша, правдивіша. Такою, гадаю, вона залишилася й

дотепер. Отож, молоду жінку хтось замордував. І хоч у тому районі чимало церков та шкіл, народ збунтувався, лінчував трьох негрів (з них двох дуже старих), спалив п’ять негритянських хатинок і загнав у ліс тридцять негритянських родин.

Я не буду говорити про причини, які штовхнули людей цей злочин, це зовсім не стосується справи; питання дуже просте – чи може убивця сам і судити? Питання і просте, і справедливе. Якщо буде доведено, що убивця сам собі привласнив право судити, тоді й говорити нема про що: тисяча причин його не виправдають. У людей з Пірс-сіті були серйозні причини, навіть, можна сказати, найсерйозніша з причин! Та справа не в тому: вони вирішили привласнити собі право суду, хоча коли б винних віддали до суду, то по місцевому закону їх все одно б повісили, бо і негрів небагато в тому районі, і вони не настільки багаті там та сильні, щоб вплинути на присяжних.

Чому лінчування з усім варварством, що його супроводжує, стало в деяких місцях нашої країни улюбленим способом відплати за так звані "буденні злочини"? Мабуть, коли б не тому, що багато хто вважає, що така жахлива та страшна кара буде кращою наукою, ефективнішим застереженням, ніж повішення у тюремному дворі без свідків, без галасу. Звичайно, люди з нормальним розумом так не думають. Навіть дитина, і та цьому б не повірила. Бо й дитині відомо, що все незвичайне, все, що викликає багато розмов, знаходить людей, які захочуть його повторити – на світі так багато збудливих людей, які, коли їх хоч трохи під’юдити, втрачають останні краплини глузду і викидають такі коники, про які в інший час і не подумали б. І дитина знає, що якщо хтось плигне з Бруклінського мосту,– то знайдеться дивак, який схоче це повторити; якщо хтось вирішить пропливти в бочці через Ніагарський водоспад – знайдуться люди, які захочуть зробити те саме; якщо якийсь Джек Мучитель прославиться тим, що вбиватиме жінок у темних завулках,– у нього теж знайдуться послідовники; якщо убивця зробить замах на короля і про це загаласують усі газети – царевбивців з’явиться тьма-тьмуща. Навіть малій дитині відомо, що хай тільки якийсь негр учинить сенсаційний злочин або вбивство, як слідом за ним цю трагедію

повторять багато негрів; що кожний такий злочин, як би не хотіло суспільство йому запобігти, в свою чергу, викличе ряд інших злочинів, а в результаті кількість їх, замість того, щоб зменшуватися, буде з року на рік збільшуватися і збільшуватися – одне слово, що лінчувальники найгірші вороги своїх дружин, сестер та дочок. Дитині відомо й те, що по законах, які ми ж самі й створили, вже не окремі люди, а все суспільство повторяє щось незвичайно; що якесь лінчування, коли про нього багато говориться, обов’язково викличе інші лінчування – і тут, і там, і скрізь, і що згодом це перетвориться в якусь манію, в моду; моду, яка буде щороку ширитися захоплюючи, наче епідемія, все нові й нові штати. Суд Лінча уже дійшов до Колорадо, до Каліфорнії, до Індіани а тепер і до Міссурі! Я ще, чого доброго, доживу й до того, що посеред Юніон-скверу в Нью-Йорку перед п’ятдесятитисячним натовпом спалюватимуть негра, і жодного представника закону та влади не буде й близько – ні шерифа, ні губернатора, ні поліцейського, ні солдата, ні священика.

Ріст лінчувань. 1900 року було на вісім лінчувань більше, ніж року 1899, а цього року, певне, буде ще більше, ніж торік. Минуло трохи більше, ніж півроку, а вже було вісімдесят вісім випадків суду Лінча, тоді як за увесь минулий рік їх було сто п’ятнадцять. Найгірше стоять справи в чотирьох південних штатах – Алабамі, Джорджії, Луїзіані і Міссісіпі. Минулого року в Алабамі було вісім випадків лінчування, шістнадцять у Джорджії, двадцять в Луїзіані і двадцять в Міссісіпі – більше половини лінчувань по всій країні. Цього року в Алабамі вже було дев’ять випадків лінчування, в Джорджії – дванадцять, в Луїзіані – одинадцять, в Міссісіпі – тринадцять, знову ж таки більше половини загальної кількості лінчувань у всіх Сполучених Штатах ("Чікаго Трібюн").

Цілком можливо, що збільшення лінчувань пояснюється властивим людині інстинктом наслідування та ще найпоширенішою людською хворобою – страхом: а що як тебе стануть обходити, стануть тицяти на тебе пальцем за те, що ти чиниш не так, як усі? Ім’я цієї хвороби – моральне боягузтво, і вона – риса, найбільш притаманна 9 999 людям з 10 000. Я не претендую на це відкриття – в глибині душі найтупіший з

нас знає, що це саме так. Не можна ж допустити, щоб ми забули або залишили без уваги цю найважливішу рису нашої вдачі. Історія вперто, не без єхидства, нагадує нам, що з часу створення світу всі виступи проти людської підлоти і пригнічення починала одна мужня людина з десяти тисяч, які злякано чекали, що ж буде далі, а потім знехотя, повільно, під впливом цієї людини і її однодумців з інших десятків тисяч починали боротьбу. Про це пам’ятають аболіціоністи. Таємно громадська думка уже давно була на їхньому боці, але кожний боявся про це казати вголос, аж поки по якомусь натяку не здогадався, що його сусід думає точнісінько так, як і він. Тоді й почалося. Так буває завжди. Прийде день, коли так буде в Нью-Йорку і навіть у Пенсільванії.

Вважають і навіть говорять, що від лінчування люди одержують задоволення, що їм цікаво дивитися на це видовище. Але це не так, досвід вказує на протилежне. Люди у південних штатах такі ж самісінькі, як і у північних, переважна більшість яких – люди добрі, сердечні, і вони були б глибоко, до сердечного щему вражені таким видовищем і... пішли б на нього дивитися і робили б вигляд, що їм це дуже подобається, якби вважали, що коли вони цього не зроблять, то їх осудить все суспільство. Такі ми всі – нічого не подієш. Інші тварини – не такі, але й тут ми нічого не зарадимо. У них нема морального критерію, а ми не можемо його позбутися, не можемо продати його ні дешево, ні дорого. Моральний критерій підказує нам, в чому полягає доброчесність... і як ухилитися від доброго вчинку, якщо він не популярний.

Як я вже казав, гадають, що натовп, який збирається при лінчуванні, одержує велику насолоду від цього видовища. Це, звичайно, не так, цьому не можна вірити. В останній час стали відкрито стверджувати – про це не раз писалося в газетах,– що дотепер ми неправильно розуміли, чим викликані дії тих, що лінчують; що це буцімто не почуття помсти, а просто звіряче бажання подивитися на людське страждання. Якби це було й справді так, то безліч людей, що були присутні при пожежі готелю "Віндзор", захоплювалися б усіма тими жахами, які вони спостерігали. А хіба вони захоплювались? Ніхто такого й не подумає,

ніхто не посміє звинуватити їх у цьому. Багато хто з них ризикував життям, рятуючи з вогню чоловіків та жінок. Навіщо вони це робили? Тому що ніхто б їх за це не осудив. Ніщо їм не перешкоджало слухатися свого серця. То чого ж такі самі люди десь у Техасі, Колорадо чи Індіані стоять, вилупивши очі на лінчування, і вдають, що це їм до вподоби, хоч насправді на серці в них і сумно, і важко? Чого ніхто з них пальцем не ворухне, слова не скаже на знак протесту? Я гадаю, що тільки тому, щоб його не осудили, щоб про нього не подумав погано сусід – для людини із загалу це гірше, ніж її б ударили, ба навіть убили. Тільки рознесеться чутка про лінчування, як люди запрягають коней і разом з жінками, дітьми чимдуж поспішають за кілька миль, щоб подивитися на це диво. Чи й справді для того, щоб подивитися? Та ні – вони ідуть просто тому, що бояться лишитися дома: а що, коли помітять, що їх не було, і осудять за це? Цьому можна повірити, бо всі ми знаємо, що й самі за таких умов поступили б точнісінько так. Ми ж не кращі й не відважніші за інших, і нам нема чого цього й приховувати.

Якийсь Савонарола57 міг би одним тільки поглядом заспокоїти і розігнати натовп лінчувальників,– так можуть зробити і Меріл або Белот. Немає такого натовпу, який би не відступив перед мужньою та відважною людиною. А натовп лінчувальників з радістю розбіжиться, бо в ньому немає й десятка таких, які б не воліли бути будь-де, тільки не тут, і, звичайно, ніколи б тут не були, якби у них вистачило на це мужності. Ще хлопчаком я бачив, як один сміливий джентльмен вилаяв на всі заставки натовп і змусив його розійтися, а пізніше, в Неваді, мені довелося бачити, як один відомий шибеник примусив двісті осіб сидіти, не рухаючись, у будинку, що горів, аж поки він не дозволив їм піти звідти. Якщо хтось не боягуз, то може один пограбувати цілий пасажирський поїзд, а якщо він боягуз тільки наполовину, то може затримати диліжанс і роздягти всіх, хто в ньому їде.

Отже, знищити лінчування можна таким чином: в кожній громаді, де тільки появиться ця зараза, поселити по одній відважній людині, яка заохочуватиме, підтримуватиме, викликатиме глибоке обурення лінчуванням, яке властиве – в цьому можна не сумніватися – всім людям.

Тоді ці громади знайшли б щось краще, з чого брати приклад, бо вони ж складаються з людей, які повинні чомусь наслідувати. Але де ж знайти таких мужніх людей? Це й справді дуже важко: на всій землі їх нема й трьохсот. Якби потрібні були люди, що відзначаються тільки фізичною хоробрістю, то їх було б легше знайти – таких дуже багато. Коли Гобсон58 сказав, що йому треба сім добровольців, які б пішли разом з ним на вірну смерть, то виявили бажання піти чотири тисячі, фактично увесь флот,– бо це схвалили б усі люди на землі. І це було відомо. А ось коли б план Гобсона висміяли й освистали всі люди, думкою яких дорожать матроси,– він не мав би й сімох.

Ні, коли добре подумати, мій проект нічого не варт. Немає ж досить людей, відважних духом. Ми не маємо матеріалу, з якого гартуються люди з відважною душею; в цьому відношенні ми надзвичайно вбогі. Є в нас два шерифи на Півдні, які... але навіщо їх і згадувати – все одно їх не вистачить на всю країну; то хай лишаються на своєму місці і турбуються про свої громади.

Якби ми мали ще хоч три-чотири таких шерифи! Чи це б зарадило справі? Думаю, що так. Бо всі люди – наслідувачі; всі інші шерифи намагалися б бути схожими на них, бути відважним шерифом стало б загальним правилом, а тих, хто таким би не був, усі осуджували б,– а це те чого ми всі так боїмося; мужність для шерифа була б звичайною річчю, а її відсутність стала б безчестям,– так боязливість рекрута поступово змінюється на хоробрість. Тоді зникли б і лінчування, і озвірілі натовпи, і...

Але ж... Для цього треба мати призвідців, а де їх взяти? Дати оголошення? Дуже добре, дамо оголошення.

А тим часом ось ще один план. Повернімо з Китаю американських місіонерів, і хай вони почнуть боротися з лінчуванням. Тому що кожний з 1511 місіонерів щороку навертає по два китайці у християнство, тоді як щодня там народжується по 33 000 нехристиян,59 то мине більше мільйона років, поки "християнізацію" Китаю буде помітно неозброєним

оком. Отже, коли ми можемо запропонувати нашим місіонерам таке ж багате поле діяльності у себе на батьківщині,– до того ж з меншими витратами і досить небезпечне,– то чому б їм і не повернутися додому, щоб спробувати щастя? Це було б і справедливо, і правильно. Як усім відомо, китайці – чудовий народ, чесний, щирий, працьовитий, довірливий, добродушний і так далі,– отже даймо їм спокій, вони й так досить хороші. Для того ж кожний навернений у християнство китаєць ризикує потрапити під вплив нашої цивілізації. Ми повинні бути дуже обережні. Нам треба добряче подумати, раніше ніж іти на такий ризик: якщо Китай стане цивілізованою країною, то його вже не децивілізуєш. А ми про це не думали. То подумаймо зараз, поки ще є час. Наші місіонери повинні знати, що в нас для них є досить роботи – і то не для 1511, але й для 15011. Хай прочитають оце повідомлення й переконаються, чи є в них у Китаї щось більш варте. Ця телеграма з Техаса:

Негра підтягли до дерева й підняли вгору. Під ним наклали велику купу дров та хмизу і запалили. Потім вирішили, що негрові треба ще помучитися. Його спустили на землю, пішли до Декстера, миль за дві, принесли гасу. Вогнище облили гасом і справу успішно завершили.

Ми дуже просимо місіонерів повернутися назад і зарадити нашому лиху. Цього вимагає і їхній патріотизм. Наша батьківщина зараз у гіршому становищі, ніж Китай, вони наші співвітчизники, і батьківщина звертається до них в цю годину найважчих випробувань. Вони знають що робити; наш народ – не знає. Вони звикли до наруги, образ, небезпек; наш народ до цього не звик. Їм властиве мучеництво; а тільки людина, готова йти на муки, може вистояти перед натовпом лінчувальників, змусити його заспокоїтися і розійтися. Вони можуть врятувати Америку, і ми благаємо їх повернутися, щоб зробити це. Ми просимо їх ще й ще перечитати телеграму з Техасу, уявити собі цю сцену і добряче над цим задуматися, потім помножити на 115, додати 88, поставити ці 203 людські смолоскипи в один ряд, на відстані 600 футів один від одного, щоб навкруг кожного могли поміститися 5000 глядачів, християн-американців – чоловіків, жінок і дітей, юнаків і

дівчат. Для більшого враження хай вони уявлять собі, що це діється вночі, на пологому схилі,– так що ряд стовпів піднімається вгору і тому можна бачити усю вервечку палаючих живих людей упродовж двадцяти чотирьох миль. (Коли б ці всі вогнища ми розмістили на плоскій рівнині, то не побачили б ні початку, ні кінця вервечки – опуклість земної поверхні перешкодила б цьому). І ось, коли все буде готове, настане пітьма і западе урочиста мовчанка,– не повинно бути жодного звуку, крім жалісного стогону нічного вітру та приглушених ридань нещасних жертв,– хай тоді всі вогнища, облиті гасом, спалахнуть одночасно, і полум’я разом з криками страдників підніметься аж до неба, до самого бога.

Глядачів зібралося більше мільйона; при полум’ї вогнищ із нічної пітьми виступають неясні обриси бань п’яти тисяч церков. О добрий місіонере, о жалісливий місіонере, залиш Китай, повернися додому і наверни цих християн на шлях істини!

Гадаю, що коли щось і зможе зупинити цю епідемію кривавих безумств,– так це безстрашні люди, які можуть, не боячись, стати проти натовпу; і тому що такі люди виковуються тільки в атмосфері небезпеки, гартуючись у боротьбі з нею, то найшвидше їх можна знайти серед місіонерів, які останній рік чи два перебували в Китаї. У нас для них роботи дуже багато, її вистачить для багатьох сотень і тисяч, і поле діяльності щодня зростає та зростає. Чи знайдемо ми таких людей? Можна спробувати. Серед 75 мільйонів американців повинні знайтися Меріли і Белоти; а по нами ж створених законах кожний приклад буде пробуджувати від сну лицарів великого ордену, і вони ставатимуть у перші лави борців.

1901